

مجموعه مقالات
همایش ملی
قانون اساسی و دولت مشروطه
در ایران

به اهتمام: دکتر محمد منعمی

دانشگاه تبریز

بهار ۱۳۹۷

سرشناسه

عنوان و نام پدید آور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

فروست

شابک

وضعیت فهرست نویسی

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

شناسه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

انتشارات دانشگاه تبریز

مجموعه مقالات همایش ملی قانون اساسی

و دولت مشروطه در ایران

به اهتمام:

دکتر محمد مظهری

ناشر و فروست:

انتشارات دانشگاه تبریز؛ ۷۲۸

تاریخ و نوبت چاپ:

۱۳۹۷-اول

شمارگان:

۵۰۰ نسخه

شابک:

۹۷۸-۶۰۰-۸۸۶۴-۱۷-۲

صفحه آرای:

کانون تبلیغاتی تارا

سایت:

www.publication.tabrizu.ac.ir

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: اداره چاپ و انتشارات دانشگاه تبریز

این اثر مشمول قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

نشانی: تبریز - بلوار ۲۹ بهمن - دانشگاه تبریز - تلفن: ۳۳۳۹۲۶۶۹ - نمابر: ۳۳۳۴۲۵۶۲

صفحه	نام نویسنده	عنوان
		مجموعه مقالات همایش ملی قانون اساسی و دولت مشروطه در ایران
۹	دکتر محمدرضا پورمحمدی	مقدمه ریاست محترم دانشگاه تبریز
۲۱	وحید آگاه	تحلیل قوانین آزمایشی در حقوق اساسی ایران مشروطه
۴۵	احسان آقامحمدآقایی	گزارشی از امنیت مشروطه خواهان ایرانی نسبت به پدیده قدرت
۶۳	احسان اکبری	تأملی در انتقادات حقوقی نویسنده فرمان مشروطیت بر تشکیل مجلس مؤسسان دوم
۸۹	محمد باران زهی - بایستی زهی محمد ذاکر	حقوق رفاهی در قانون اساسی مشروطیت
۱۰۳	سمانه تقی زاده چاری جواد تقی زاده رتضی نجابت خواه	استقرار هیأت دولت در حقوق اساسی مشروطیت ایران
۱۲۱	سما خراسانی مصطفی مراد احمدی عظیمی	راه حل چالش نظری مفهوم قانون با شریعت از منظر رویکرد راه سوم (رویکرد سازگاری)
۱۴۷	فریور خلیل شجاع هانه فرکیش	حاکمیت قانون و قانونمداری در قانون اساسی مشروطه ایران
۱۶۳	محمد رادمرد	نهادگرایی تاریخی و متمم قانون اساسی مشروطه
۱۷۷	رضا رنجپور علیرضا کازرونی محمد باقر بهشتی عادل قربانی	تبیین نهادی دگرگونی های تاریخ اقتصادی در ایران معاصر (دوره مشروطیت تا ظهور رضاخان)
۲۱۵	محمد سلماسی زاده	ترقی خواهی ایرانی و خوانش تاریخی از مفهوم قانون اساسی در عصر پیشا مشروطه
۲۳۵	سید حسن شجاعی دیوکلائی	موانع تشکیل و تحقق وظائف مجلس شورای ملی اول برپایه قانون اساسی
۲۵۵	ناصر صدقی یعقوب میرزایی	اندیشه قانون خواهی در «سیاحت نامه ابراهیم پیگ» زین العابدین مراغه ای

صفحه	نام نویسنده	عنوان
۲۷۱	دکتر بیژن عباسی	جایگاه و محدودیت‌های انجمن‌های ایالتی و ولایتی یا استان و شهرستان در قانون اساسی و قوانین عادی دوره مشروطه
۳۰۵	محمدتقی قزلسفلی نگین نوریان دهکردی	تاملی بر مبانی فکری دولت‌گرایی و ضد دولت‌گرایی در اندیشه روشنفکران عصر مشروطه
۳۳۵	حمید قهوه چیان	انقلاب مشروطه و تحولات حقوق محاسباتی
۳۶۹	سپنتا مجتهدزاده احمد رشیدی	ارزیابی نقش برآوردی تجمعات مسالمت آمیز در متمم قانون اساسی مشروطه با تکیه بر میثاق حقوق مدنی و سیاسی
۳۸۳	محمد رضا مجتهدی ولی شیرپور آیسان ایزدی	بررسی تطبیقی قانونگذاری استعری حاکمیت قانون در دوره مشروطه و نظام جمهوری اسلامی ایران
۳۹۹	محسنی راد	بررسی فلسفه‌ی سیاسی جان لاک و میراییش
۴۱۷	فردین مرادخانی	تجربه‌های تدوین قانون اساسی در ایران قبل از انقلاب مشروطیت
۴۳۹	مسعودی نیا	بررسی نظارت بر انتخابات مجلس شورای ملی در نظام حقوقی مشروطه
۴۵۳	محمد صالحی امیر بذل جواد عارضا صری	بررسی نظارت بر انتخابات مجلس شورای ملی در نظام حقوقی مشروطه
۴۶۹	جلیل نائبی سالار صادقی	جنبش مشروطه و نقش آن در شکل‌گیری قانون اساسی
۴۹۵	عباس نعیمی جورشری	قانون‌گرایی مشروطه علیه پاتریمونیالیسم قاجار

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه - سار آفای دکتر محمدرضا پورمحمدی؛ ریاست محترم دانشگاه تبریز
بر کتاب مجموعه مقالات «مایش ملی «قانون اساسی و دولت مشروطه در ایران»

انقلاب مشروطیت به عنوان مهمترین رویداد سیاسی و اجتماعی ایران در آغاز سده بیستم، تأثیرات عمیق و شگرفی در جامعه ایران برجای گذاشته است؛ به گونه‌ای که امواج حاصل از این تلاطم، همچنان سیاست و فرهنگ کشور ما را تحت تأثیر قرار داده و اسناد، مدارک و مباحث مربوط به آن، هنوز از جذاب‌ترین موضوعات تاریخ و سیاسی در ایران محسوب می‌شود.

اکنون و با وجود گذشت نزدیک به یکصد و ده سال از انقلاب مشروطیت، براساس شواهد و قرائن، جامعه امروز ما، همچنان متأثر از «آرمان» و «عبرت‌ها»ی مشروطیت است. در این میان پرسش مهمی که ذهن انسان جستجوگر را به خود مشغول می‌کند، این است که جامعه ایران معاصر، در تحقق آن آرمان‌ها و درس‌آموزی از آن بی‌بهره است؛ و نیز در تحلیل کاربردی آموزه‌های مشروطیت و گفتمان سازی موضوعاتی چون: نفی استبداد، حاکمیت قانون، استقرار مردم سالاری و برقراری آزادی و عدالت، در کجای نردبان تاریخ ایستاده و تا چه حد موفق بوده است. به راستی پاسخ این پرسش مهم چیست که چرا با وجود گذشت کمتر از دو دهه از انقلاب مشروطیت، که با هدف استقرار آزادی و مردم سالاری به وقوع پیوست، از بطن آن، نوزاد مفلوجی به نام «استبداد رضاخانی» زاده شد؟!

به گمان اینجانب، علی‌رغم تحلیل‌های مبتنی بر توهّم توطئه پیرامون انقلاب مشروطیت، نباید این رویداد مهم را صرفاً یک پدیده وارداتی تلقی نمود؛ بلکه این انقلاب، دارای ریشه‌های بومی و داخلی در جامعه ایران عصر قاجار و حتی پیش از آن است و شایسته است در خصوص «مشروطه ایرانی»، مطالعات گسترده‌ای صورت گیرد.

یکی از مهمترین مسایل مرتبط با انقلاب مشروطیت، بحث «حاکمیت قانون» و رابطه آن با «تشکیل دولت مشروطه در ایران» است.

در نظام سیاسی ایران عصر قاجار، مهمترین مخاطب حاکمیت قانون، شخص پادشاه و مقامات مهم کشور بودند که بر اساس آن، تمامی اعمال و تصمیمات آنها، باید منطبق با موازین قانونی بود.

حاکمیت قانون، در تلقی رهبران مشروطه، به مفهوم تحدید قدرت عمومی و خودسرانه شاه و دولت، با هدف حفظ آزادی‌های بنیادین فردی و اجتماعی شهروندان بود و از ارکان اساسی ایجاد «دولت مشروطه در ایران» محسوب می‌شد.

با وجود این اهداف متعالی در دوران مشروطیت و در پی «تدوین نخستین قانون اساسی ایران» و «اغاز رنسانس تجدید حیات اجتماعی و سیاسی ملت ایران»، متأسفانه این جنبش عظیم مردمی، در عین دچار فترت و ناکامی شد و یگانه چراغ روشن امیدواری به آینده در ایران، به سوی فساد دگر و خاموشی رفت و بذره‌های آزادی و عدالت‌خواهی، در طوفان حادثه بر باد شد و چنانچه بیان درم به دو ان خفقان آمیز حکومت پهلوی انجامید.

بررسی علل ناتوانی و ناکامی مشروطیت در تحقق مهمترین هدف عالی خود در زمینه برقراری حاکمیت قانون و تشکیل دولت، علی‌المقدّم، یکی از مهمترین مسائلی است که باید محققان و پژوهشگران، با ورود به این حوزه، در حد آسیب‌شناسی مهمترین رویداد سیاسی و اجتماعی ایران معاصر برآیند و به شبهات مطرح در این زمینه پاسخ دهند. به زعم اینجانب، ضعف ساختاری دولت و موانع فرهنگی موجود در ایران عصر قاجار از یک سو و تحولات سیاست‌های جهانی در تغییر جایگاه ایران در حوزه سیاست خارجی و منافع ملی کشورهای بزرگ، از مهمترین علل ناتوانی رهبران مشروطه و برجستگان جامعه در تحقق آرمان‌های مشروطیت، به ویژه دو عنصر مهم حاکمیت قانون و تشکیل دولت ملی مقتدر بود.

دانشگاه تبریز به منظور بررسی تحلیلی این بخش مغفول و البته بسیار مهم تاریخ انقلاب مشروطیت، و با هدف پیشبرد علمی دانش حقوق اساسی در ایران و پیوند آن با علم تاریخ، در بهمن ماه سال ۱۳۹۶، اقدام به برپایی همایش ملی «قانون اساسی و دولت مشروطه در ایران» نمود. در این همایش، رویکردها و جریان‌های فکری و سیاسی انقلاب مشروطیت ایران در حوزه‌های علوم سیاسی، حقوق، علوم اجتماعی و تاریخ مورد بررسی قرار گرفت و سخنرانان و پژوهشگران، طی مقالاتی ارزشمند، حوزه‌های متنوع و گسترده‌ای چون: مبانی اجتماعی و سیاسی قانون اساسی مشروطیت، اقتصاد سیاسی و حقوق عمومی اقتصادی مشروطه، تحلیل تاریخی قانون اساسی مشروطه، مسأله مردم‌سالاری و بحث تنظیم قدرت و تفکیک قوا در دوره مشروطه و رهیافت‌های حقوق تطبیقی و قانون اساسی مشروطه را مورد بررسی قرار دادند.

اینجانب ضمن قدردانی از دست‌اندرکاران این همایش ملی، به ویژه همکاران سختکوش خود در «گروه حقوق دانشگاه تبریز» که با پایداری و همکاری «انجمن حقوق اساسی ایران»، موجبات برگزاری این همایش مهم را فراهم آوردند، از همه مؤلفان محترم و محققان ارجمندی که دعوت دانشگاه تبریز را با حسن قبول تلقی کردند و مقالات ارزشمند خود را برای چاپ در کتاب «مجموعه مقالات همایش ملی قانون اساسی و دولت مشروطه در ایران» در اختیار مسئولان همایش گذاردند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم و برای یکایک این پژوهشگران، از نگاه خداوند متعال، سلامت و سرفرازی مسألت دارم.

با آرزوی توفیق الهی
دکتر محمدرضا پورمحمدی
رئیس دانشگاه تبریز